

ÎNVĂȚĂMÂNTUL CENTRAT PE STUDENT

Col.(r) prof.univ.dr. Ioan GEANTĂ

Technology will greatly expand access to higher education and will fundamentally change the models of education we are familiar with. In particular, technology will enable education that is learner-centric, individualized, and interactive, making education far more relevant to the needs of individuals. It will promote learning anytime, anyplace, which will be particularly attractive to working adults, and will enable true lifelong learning in a formal sense. These new forms of educational delivery will require new ways to measure and credit learning. Governors, together with industry leaders, need to actively support the new learning paradigms so that they will take root and flourish.

În analiza conceptului lansat în învățământul superior, învățământ centrat pe student – va trebui să avem în vedere cele trei cicluri ale studiilor universitare, respectiv de licență, masterat și doctorat. Apreciem că primele două cicluri sunt hotărâtoare în formarea și perfecționarea ca specialist și lider militar a studentului.

În cadrul studiilor universitare de licență se formează competențe, care ulterior se aprofundează pe timpul masteratului. În aceste două cicluri universitare participarea cadrului didactic la formarea și perfecționarea studentului este semnificativă sub toate aspectele, inclusiv al bugetului de timp. Pe parcursul studiilor universitare de licență și masterat apreciem că se pun bazele și se clădește structura intelectuală a studentului.

În opinia noastră, în ciclul trei al studiilor universitare, respectiv de doctorat, participarea cadrului didactic este mai redusă sub aspectul bugetului de timp acordat fiecărui student și al influenței directe, accentuându-se participarea doctorandului la propria perfecționare. Deprinderile de cercetare individuală, formate în primele două cicluri universitare, sunt puse în practică pe timpul studiilor universitare de doctorat. Doctorandul contribuie, sub stricta supraveghere a personalului, la finalizarea propriei construcții intelectuale.

Ghidul carierei militare, prin cursurile de carieră, nivel și postuniversitare impune menținerea permanentă la nivel ridicat a pregătirii ofițerului. Aceste cursuri întregesc și mențin intactă structura intelectuală a ofițerului.

Pentru o corectă analiză și planificare a activităților referitoare la învățământul centrat pe student considerăm că este necesar să analizăm cel puțin următoarele probleme:

- modelul absolventului;
- planul de învățământ și programa analitică;
- metodele și tehnicile didactice folosite pentru îndeplinirea cerințelor;
- evaluarea performanțelor.

Modelul absolventului este mijlocul principal prin care beneficiarul activității de învățământ militar (care primește și folosește absolventul) își prezintă interesele. Acest document reprezintă un set de cerințe prin care se stabilește ce trebuie „să fie”, „să știe”, „să facă” absolventul la terminarea cursurilor.

Modelul absolventului conține cerințele esențiale minime necesare viitorului absolvent (cunoștințe, competențe, abilități). Cerințele prevăzute în modelul absolventului sunt, în esență, cerințe operaționale/esențiale ale posturilor pe care urmează să fie încadrați absolvenții. Având în vedere că există o mare diversitate de funcții, nu se va putea lucra pe tot atâtea modele. Modelul absolventului va trebui să conțină cerințele esențiale ale unei categorii de funcții, apropiate ca atribuții.

Modelul absolventului se întocmește de către structurile centrale, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei și comandamentele de armă, în colaborare cu instituțiile militare de învățământ care vor avea de îndeplinit cerințele înscrise în document*.

Studiile universitare de licență și masterat pun accent pe formarea și perfecționarea (aprofundarea) competențelor. Sintagma competențe desemnează ceea ce o persoană este capabilă/competentă să facă, gradul de pregătire și de responsabilitate, în raport cu o anumită cerință. Competențele prezintă un ansamblu de atribute: cunoștințe și aplicarea lor, aptitudini și responsabilități care descriu nivelul la care o persoană este capabilă să exercite aceste atribute.

Planul de învățământ și programa analitică se întocmesc având ca ghid modelul absolventului, volumul de timp la dispoziție, în concordanță cu reglementările Ministerului Educației Cercetării și Tineretului și ale Ministerului Apărării. Planul de învățământ, în principal, face referiri la: obiectivele didactice; baza de calcul a timpului de învățământ; disciplinele de studiu; timpul acordat și formele de evaluare a acestora; precizări organizatorice și metodice.

Obiectivele didactice redau cerințele esențiale prevăzute în modelul absolventului și direcționează alegerea disciplinelor de studiu.

Disciplinele de studiu trebuie să asigure cunoașterea fenomenului militar actual și a direcțiilor de dezvoltare viitoare, în contextul evoluției geopolitice a țării.

* Cf. S.M.G./I.F-7 – Doctrina instruirii armatei României, art.0235.

Este evident că ponderea în bugetul de timp la dispoziție este atribuită disciplinelor de specialitate.

Alinierea la prevederile reieșite din Declarația de la BOLOGNA (iunie 1999) ne obligă ca planul de învățământ să fie centrat pe formarea de competențe și nu pe însușirea de cunoștințe.

Detalierea prevederilor planului de învățământ se face în programa analitică. Conținutul de detaliu al disciplinei de studiu este redat în programa analitică. În aceasta sunt materializate obiective didactice specifice disciplinei ce contribuie la îndeplinirea obiectivelor de nivel ierarhic superior (din planul de învățământ și modelul absolventului).

Formele de desfășurare a temelor sunt stabilite în ambele documente. Există condiționări, însă prin profesionalismul cadrelor didactice se asigură o repartiție corectă a temelor, pe formele de desfășurare, pentru a se îndeplini obiectivele disciplinei.

Temele prevăzute în programa analitică trebuie să asigure atât însușirea cunoștințelor, cât și formarea competențelor. În condițiile restricțiilor impuse de bugetul de timp avut la dispoziție, trebuie să se aleagă acele semne care asigură îndeplinirea cerințelor prevăzute, dar să nu se repete același conținut al instruirii. Pentru aceasta, aria curriculară trebuie cunoscută și respectată. Fiecare nivel al studiilor trebuie să fie bine delimitat.

Metodele și tehnicile didactice folosite pentru îndeplinirea cerințelor modelului absolventului trebuie să asigure îndeplinirea acestora, având în vedere, în principal, următoarele obiective:

- să asigure înțelegerea corectă a mesajului transmis de profesor referitor la cunoștințele predate și implicațiile interrelaționării elementelor;
- să asigure formarea deprinderilor de studiu individual, utilizând o bază largă de documentare pentru înțelegerea tematicii predate;
- să asigure formarea deprinderilor de cercetare individuală în domeniu;
- să asigure formarea competențelor practic-aplicative necesare funcțiilor în care se vor încadra;
- să asigure formarea la fiecare student a propriului sistem de analiză necesar muncii intelectuale și practic-aplicative individuale.

Metodele și tehnicile didactice folosite de profesori sunt condiționate de cerințele modelului absolventului și de bugetul de timp avut la dispoziție în desfășurarea temelor prevăzute în programa analitică. Volumul de cunoștințe este din ce în ce mai mare și într-o permanentă și rapidă schimbare. Pentru profesor, problema principală pe care o are de rezolvat este aceea prin care acest volum de cunoștințe trebuie însușit de către student, având la dispoziție un buget de timp redus.

De regulă, analizăm bugetul de timp unilateral, adică doar ritmul de predare săptămânal. Este necesar însă să luăm în calcul tot bugetul de timp la dispoziția studentului, cu cele două componente: de predare (exprimat prin

ritmul săptămânal) și de studiu. Timpul de studiu este destinat pentru însușirea cunoștințelor predate, pentru studierea unor lucrări direct, pentru întocmirea unor lucrări cerute etc.

Profesorul va trebui să indice o bibliografie obligatorie pentru a se realiza cerințele minime și o bibliografie facultativă pentru a da posibilitate lărgirii și îmbogățirii nivelului atins în pregătire. Este posibil ca, prin indicarea de către mai mulți profesori a bibliografiei obligatorii, să se ajungă la situația în care studentul ar avea nevoie, pentru studierea acesteia, de un buget de timp foarte mare și să nu poată parcurge toată bibliografia. Aceste probleme se vor rezolva de către profesor direct sau la sesizarea studentului.

În instituția noastră, reglementarea acestei probleme se face la nivel comisie didactică și uneori la facultate.

Temele ce se predau au încărcătură emoțională și accesibilitatea acestora diferă. Acest fapt real impune profesorului abordarea diferită a temelor. În programa analitică, titularul de curs stabilește forma de predare în deplină concordanță cu cele anunțate mai sus.

Metodele și tehnicile de predare au în vedere realizarea celor trei niveluri ale competențelor:

- a ști și a înțelege (cunoștințele teoretice și capacitatea de a le înțelege);
- a ști și a acționa (cunoștințe teoretice și aptitudini de aplicare a acestora);
- a ști și a fi (activități în grup, într-un anumit context, abilități de a conduce).

Competențele formate la student sunt: generale (definesc domeniul fundamental de acreditare în științe militare) și specifice (individualizează planul de învățământ și programa analitică).

Apreciem că pentru realizarea în integralitate a competențelor va trebui să privim reorganizarea procesului didactic în viziunea unei noi filozofii a învățării. Regândirea modalității de desfășurare a cursurilor, seminariilor și ședințelor practic-aplicative trebuie să vizeze ca studentul (cursantul) să-și însușească, în primul rând, metodele de analiză, metodologiile de cercetare, metodele de organizare a activităților și acțiunilor militare, și să participe activ la actul didactic.

Pentru învățământul centrat pe student nu se pune problema renunțării la activitățile profesorului. Acesta, profesorul, va trebui să-și adapteze sau să-și schimbe atitudinea și activitatea. Această schimbare, în opinia noastră, are în vedere diminuarea activităților de transmitere a informației (nu renunțarea totală) și obligarea studentului să investigheze și să acceseze cât mai multe surse de documentare, indicate de profesor.

Prin indicarea surselor de documentare se dirijează costul de formare a capacităților individuale de muncă intelectuală, concomitent cu costul de acumulare de cunoștințe.

Informațiile acumulate reprezintă un conglomerat, cu relații mai mult sau mai puțin cunoscute între elementele componente. Studentul are acces și își însușește concepte diferite, dar care se întrepătrund și se completează când sunt puse în anumite relații. Metodele și tehnicile didactice folosite de profesor trebuie să vizeze formarea fiecărui student ca o entitate de sine stătătoare. I se construiește propriul sistem de analiză, cu ajutorul căruia să poată îndeplini independent orice misiune.

Analiza unei situații tactice (creată sau reală) pune în fața studentului (comandantului-ofițerului de stat major) o multitudine de factori care interacționează, unindu-se și/sau devenind contradictorii.

Aceste exemple ne îndreptățesc să apreciem că formarea unor lideri, a unor entități capabile să-și îndeplinească responsabilitățile prevăzute de viitoarele posturi nu este ușoară și nu se face prin activități cu „masa”, ci cu „individul”.

Prin „dialog” permanent, între profesor și student sau între studenți sub directa supraveghere a profesorului se poate ști cât știe studentul, se poate dirija întreaga activitate de formare a liderului militar.

Cunoștințele acumulate „astăzi” vor fi depășite „mâine”, căci absolventul nu revine la școală prea repede. Trebuie să-l formăm pentru a avea o mobilitate a gândirii în sensul adoptării și aplicării în mod rapid a noului prin muncă intelectuală individuală, ca rezultat al competenței formate pe timpul studiilor.

Tehnica și tehnologia modernă asigură accesul rapid la informație, la o documentare largă. Acumularea informației nu este echivalentă cu înțelegerea pe deplin a relațiilor dintre elementele componente ale unui sistem.

Formele de desfășurare a temelor sunt stabilite, standardizate, dar în noul context, pentru a ne înscrie în conceptul „învățământ centrat pe student” apreciem că se pot desfășura astfel:

- prelegerea – în accepțiunea clasică a transmiterii de cunoștințe, trebuie să se facă doar pentru temele cu încărcătură informațională mare și mai greu accesibile; studentul trebuie să înțeleagă cunoștințele pe care le însușește;

- prelegerea-dezbatere – reprezintă o formă de trecere între prelegerea clasică și seminar; de regulă, se utilizează pentru temele a căror accesibilitate este posibilă pentru majoritatea problemelor și care, de regulă, nu mai au repartizate ore pentru seminar (condiționare impusă de bugetul de timp la dispoziție); profesorul va expune problemele cu grad de accesibilitate sporită și va purta dialog cu studenții privind conținutul celorlalte probleme;

- seminarul – este forma prin care se pot fixa informațiile acumulate în urma dialogului; această formă este necesară pentru a se explica, în mod deosebit, interrelaționarea elementelor componente ale unui sistem; de exemplu: dezbatem principiile luptei; toate se regăsesc în acțiunea militară însă ponderea este diferită de la o operație la alta; când, de ce, care sunt factorii care influențează această pondere și cum trebuie exploatată

variabilitatea respectivă pentru obținerea victoriei se însușește foarte bine doar pe timpul seminarului (teoretic); profesorul este interesat ca toți studenții să înțeleagă tematica parcursă; învățământul militar superior din U.N.Ap. „Carol I” își propune să realizeze performanță prin formarea competențelor minime de către toți studenții; nu excludem nici posibilitatea unor nerealizări, dar acestea să nu fie din cauza actului didactic și a sistemului de învățământ, ci ca o consecință exclusivă atribuită voinței studentului;

- ședințele practic-aplicative se desfășoară la clasă, punct comandă-învățământ, teren sau în Centru de Instruire prin simulare; după ordinea enumerării, și obiectivele sunt diferite; cunoștințele teoretice se transformă în competențe de nivel „a ști și a fi” (activități în grup, într-un anumit context, abilități de a conduce); în opinia noastră, este finalitatea actului didactic și realizarea competențelor prevăzute în modelul absolventului; învățământul din U.N.Ap. „Carol” „produce valoare” prin faptul că absolventul va ocupa post într-o structură militară și este capabil (competent) să îndeplinească cerințele aceluia post; pe parcursul ședințelor practic-aplicative formăm și perfecționăm „individul” să-și îndeplinească atribuțiile postului în cadrul unui colectiv mai larg, numit comandament (stat major); prin jocul de rol, avem garanția că eforturile depuse în învățământ vor fi bine apreciate de către structurile operative; formarea și perfecționarea liderului și specialistului militar se realizează urmărind și îndrumând în special individul și, în general, grupul.

Pe timpul formelor de predare se întocmesc de către studenți lucrări ce completează sau explicitează problemele dezbătute. Lucrările întocmite ne conving că studentul a atins un anumit nivel de înțelegere a fenomenului militar, că este capabil să desfășoare muncă de cercetare individuală, că poate să analizeze o problemă, să sintetizeze aspectele importante și să întocmească o lucrare (un document) care să răspundă atât formei, cât și conținutului.

Indicarea unor surse bibliografice diferite și contradictorii obligă studentul să aleagă ceea ce este corect pentru misiunea zilei. În același timp se formează ceea ce dorim de fapt, mobilitatea în gândire, în sensul adaptării la nou, la schimbare.

Evaluarea performanțelor este o problemă precizată în planul de învățământ și în programa analitică. Considerăm că această evaluare măsoară nivelul atins de student periodic și putem aprecia dacă s-au realizat obiectivele prevăzute, dacă s-au format competențele stabilite pentru modelul absolventului. Doresc să mă refer la acea parte a evaluării pe care profesorul o face permanent, la fiecare temă. La anumite teme sau grup de teme se execută o evaluare care se înregistrează. Există evaluări care nu se cuantifică în note. Evaluarea făcută între examene, în opinia noastră, are rolul de a stimula studentul, dar este și un barometru pentru profesor. În funcție de nivelul atins

de fiecare student, se decid măsuri individuale prin care să se realizeze obiectivele propuse. Nu suntem mulțumiți să constatăm, la final de semestru că avem și restanțieri. Minusurile din pregătire sunt sesizate pe parcursul semestrului de către profesor prin evaluarea curentă și prin observarea directă. Se poate sesiza pe timpul ședințelor, dar și prin calitatea documentelor întocmite nivelul atins de student. Aceste aspecte sunt posibile deoarece se desfășoară actul didactic individual și pe microgrupuri.

În concluzie, învățământul centrat pe student, în opinia noastră, prezintă următoarele caracteristici:

- în centrul activității de învățământ este studentul și comanda socială cu cerințele sale, prin care se stabilește ce trebuie „să fie” „să știe”, „să facă” absolventul la terminarea studiilor;

- nu exclude sau diminuează participarea profesorului la actul didactic; profesorul va elabora o nouă filozofie a învățării în deplină concordanță cu cerințele modelului absolventului; se diminuează activitatea de transmitere a informației, în favoarea formării la student a unui sistem propriu de lucru;

- documentele de învățământ trebuie întocmite pentru a răspunde pe deplin comenzii beneficiarului; întocmirea modelului absolventului este o sarcină de mare responsabilitate și trebuie să vizeze atât prezentul, cât și viitorul;

- metodele și tehnicile didactice utilizate de profesor trebuie să asigure atât însușirea tematicii în timpul la dispoziție, cât și formarea de competențe la student;

- noua tehnologie ajută la îndeplinirea obiectivelor stabilite prin accesul la informație diversă și de specialitate, dar nu poate înlocui profesorul pentru a prezenta relaționarea elementelor;

- dimensionarea informației pe care trebuie să și-o însușească studentul trebuie făcută ținând cont de timpul avut la dispoziție de către student (ritmul de predare plus timpul de studiu-dirijat și la dispoziție); trebuie să se asigure obligatoriu timp pentru însușirea informației obligatorii, dar și pentru cea facultativă, garantând posibilitatea profesionalizării cât mai înalte a studenților în funcție de performanțele intelectuale, de efortul depus;

- evaluarea performanțelor trebuie executată permanent pentru a cunoaște nivelul atins de către fiecare student, în orice moment, și a corecta comportamentul și munca individuală a acestora; evaluarea periodică este un barometru ce obligă profesorul să stabilească o nouă strategie de învățare pentru student;

- studentul trebuie format și perfecționat în a învăța singur, a efectua munca de cercetare la nivelul studiilor universitare pe care le desfășoară;

- la finalul studiilor universitare absolventul trebuie să aibă formate competențele necesare desfășurării activităților pe postul ce va fi încadrat;
- este foarte important ca absolventul să știe, dar mai important este să aibă o mobilitate a gândirii, să poată desfășura munca de cercetare independent, să se adapteze cu ușurință la nou;
- valoarea ridicată a absolventului este rezultatul muncii intense depusă de acesta, dar și a informării, observării, evaluării și dirijării de către profesor; învățământ fără profesor duce la performanță, dar nu înaltă.

Considerăm că aceste puncte de vedere, ce ar compune conceptul „învățământ centrat pe student”, se regăsesc în viața academică a U.N.Ap. „Carol I”. Unele probleme se actualizează și se modernizează continuu. Există deschidere la tot ce este nou pe întreaga scară ierarhică universitară.